

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Сивочки Василя Васильовича на тему «Формування передумов
інноваційного розвитку підприємств на основі інтелектуального капіталу
регіону», яку подано на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дисертаційної роботи

Виклики часу та умови, що безперервно змінюються, зумовлюють різноманітність економічних інтересів підприємств. Реалізація економічних інтересів безпосередньо пов'язана з інтелектуалізацією бізнес-процесів. Якщо в індустріальну епоху соціально-економічного розвитку ключовими факторами виробництва виступали праця і капітал, то сьогодні, в період становлення постіндустріальної економіки, на перше місце виходять знання. Акумуляована інформація, яку відтворюють і поширюють як знання, комерційні ідеї, ноу-хау, патенти, стає стратегічним фактором створення доданої вартості компанії, що визначає можливість досягнення поставлених перед нею цілей.

Використовувані інтелектуальні ресурси перетворюються підприємствами на свій власний інтелектуальний капітал, здатний не тільки забезпечувати просте відтворення, але й приносити значний приріст доходу в майбутньому. Осмислення закономірностей формування та розвитку інтелектуального капіталу свідчить про необхідність більш детального вивчення процесу його інституціоналізації. Інституціональне середовище, що ефективно функціонує, забезпечує вироблення відповідного імперативу, спрямованого на зростання інтелектуального виробництва, що в кінцевому підсумку детермінує збільшення прибутковості компанії. Діяльність формальних і неформальних інститутів, що визначають процес функціонування інтелектуального капіталу, демонструє не надто високу якість інституціонального середовища. Залишаються невирішеними питання регулювання інтелектуальної власності, адміністративного тиску, корупційної складової, взаємодії освіти та бізнесу, попиту на інноваційну продукцію.

Відповідність роботи науковим програмам та тематиці наукових досліджень

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. У процесі виконання дослідження на тему «Інноваційні стратегії управління бізнес-процесами суб'єктів підприємництва» (номер державної реєстрації 0121U109191, 2021-2025 рр.) автором розроблена послідовність формування інноваційного розвитку підприємства на основі інтелектуального капіталу регіону. Участь у цій темі дозволила дисертантові як отримати результати прикладного характеру, так і верифікувати на практиці власні наукові здобутки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна

Актуальність теми дисертаційної роботи та основні результати досліджень автора достатньою мірою обґрунтовано. Дисертаційну роботу побудовано логічно, висновки та рекомендації представлено послідовно. Наукові положення, основні результати й висновки, що містяться в дисертації, мають достатній ступінь достовірності й вірогідності. Теоретико-методологічною основою вирішення завдань дисертаційної роботи та забезпечення достовірності її наукових результатів послугували сукупність загальнонаукових методів та принципів наукового пізнання, а також системний і функціональний підходи. Обґрунтованість висновків та рекомендацій підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, у т.ч. офіційних статистичних даних, нормативно-правових актів, які стосуються діяльності підприємств; монографій, численних наукових публікацій вітчизняних і закордонних учених, Інтернет-джерел. Так, автор органічно поєднав історико - та абстрактно-логічний методи, методи аналізу альтернатив та матричні методи. Правомірність основних висновків і практичних рекомендацій підтверджується апробацією результатів на науково-практичних конференціях різного рівня та в діяльності регіональних органів державної влади.

Викладене вище свідчить на користь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що викладено в дисертаційній роботі В. В. Сивочки.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що вони відрізняються оригінальним підходом до вирішення наукової проблеми формування передумов інноваційного розвитку підприємств на основі інтелектуального капіталу регіону. Найбільш цінними з них можна визнати такі:

1. Удосконалено сутність та зміст основних понять, що належать до предметної сфери дослідження, які, на відміну від існуючих, аналізують інтелектуальний капітал з погляду ресурсно-аналітичного підходу, розглядають його як внутрішній ресурс підприємства, що сприяє отриманню виняткових переваг над ринком.

2. Побудовано організаційно-економічний механізм інтелектуального капіталу, що, на відміну від існуючих, включає такі синхронізовані стадії – аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища; оцінка достовірності результатів; формування цілей та завдань у галузі інтелектуального капіталу; розробка заходів щодо формування, придбання та/або використання інтелектуального капіталу; реалізація розроблених заходів; моніторинг, контроль та коригування заходів – що дозволяє визначити унікальні конкурентні переваги, що ґрунтуються на знаннях, а також встановити ключові напрями діяльності у сфері розвитку інтелектуальних ресурсів, спрямованих на підвищення інноваційного розвитку та стійкості підприємства.

3. Запропоновано методику дослідження інтелектуального капіталу та його впливу на інноваційний розвиток підприємства на підставі визначення факторів конкурентоспроможності підприємств та уточнення складових елементів інтелектуального капіталу, що необхідно враховувати для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

4. Сформований ланцюжок створення конкурентних переваг через знання, інформацію та інтелектуальний капітал під впливом індивідуальних компетенцій співробітників, а також внутрішніх та зовнішніх факторів, що дозволило розкрити

значимість інтелектуального капіталу як сполучного компонента у формуванні інноваційного розвитку.

5. Запропоновано класифікацію інтелектуального капіталу, яка відрізняється від наявних у літературі ширшим набором ознак (об'єкт управління, характер елемента, джерело появи, рівень формування, оформленість у документах та універсальність), що у свою чергу сприяє чіткій диференціації інструментів управління та підвищення його результативності за рахунок ідентифікації повного портфеля ресурсів підприємств регіону та ідентифікації їхнього стану.

6. Розвинуто визначення залежності між інтелектуальним капіталом та рівнем конкурентоспроможності підприємства, що відображає ступінь переваги в інноваційному розвитку підприємства перед конкурентами в сфері відповідності запитам зацікавлених осіб, що підтверджує значимість інтелектуального капіталу у підвищенні конкурентоспроможності підприємства.

Поряд із науковим значенням, дисертаційна робота В. В. Сивочки має практичну спрямованість. Одержані результати та практичні рекомендації становлять методичну основу використання отриманих результатів та висновків у діяльності підприємств регіону, що прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність на вдосконалення управління ІК та активного залучення нематеріальних факторів інноваційного розвитку. До результатів, що мають найбільше практичне значення, належать: сформований організаційно-економічний механізм інтелектуального капіталу підприємства; розроблена методика дослідження інтелектуального капіталу та його впливу на інноваційний розвиток підприємства; сформовані науково-методичні рекомендації щодо розвитку елементів інтелектуального капіталу.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи підтверджується результатами впровадження в діяльність промислових підприємств та використанням у освітньому процесі Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка Міністерства освіти і науки України.

Аналіз публікацій автора за темою дисертації

Основні результати дослідження опубліковані в 11 наукових працях, серед яких 5 статей – у наукових фахових виданнях, 1 стаття – у виданні, що індексується в наукометричних базах Scopus та Web of Science, 5 публікацій – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 6,5 д.а., з яких особисто здобувачеві належать 4,8 д.а.

Публікації дисертанта мають широку географію. Вони повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи, їхній аналіз дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень дисертаційного дослідження у науковій літературі. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії відповідно до діючих вимог.

Дотримання норм академічної доброчесності

Аналіз матеріалів дисертації та наукових публікацій здобувача, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційного дослідження, не дає підстав констатувати допущення порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право та суміжні права; відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, використані методики дослідження та інформаційні ресурси.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому дисертаційна робота заслуговує на позитивну оцінку. Водночас слід зазначити, що деякі положення дисертаційної роботи є дискусійними та потребують додаткової аргументації. Зокрема такі:

1. У другому розділі дисертації, присвяченому теоретико-методичним підходам до реалізації стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку

освітньої сфери, запропоновано організаційно-економічний механізм інтелектуального капіталу підприємства, що складається з певних стадій. Однак незрозуміло, яке смислове навантаження несе саме третій етап цього алгоритму.

2. Автором наведено фінансові та нефінансові показники оцінки інтелектуального капіталу залежно від критерію оцінки, проте у роботі не описано інструментарій та механізм застосування за вказаними показниками, їх очікувані/нормативні значення та можливі наслідки відхилення від мінімально допустимого рівня.

3. У роботі проведено аналіз міжнародної практики щодо застосування понять інтелектуальної власності та нематеріальних активів, проте для виокремлення й опису певних тенденцій трансформації цих понять доцільно було б проаналізувати досвід декількох різних країн з різним рівнем розвитку.

4. Автором запропоновано ланцюжок створення конкурентних переваг через знання, інформацію та інтелектуальний капітал під впливом індивідуальних компетенцій співробітників. Але незрозуміло, з яких саме етапів складається його формування.

5. Одним із недоліків, що стосується структури дисертаційної роботи, є нерівномірне наповнення окремих пунктів першого розділу, зокрема, досить стисло і змістовно викладено положення, що стосуються визначення ролі інтелектуального капіталу регіону у формуванні передумов інноваційного розвитку підприємств, та водночас надмірно перевантажене результатами проведеного аналізу питання проблем розвитку інтелектуального капіталу підприємств регіону.

Проте зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки результатів роботи, а лише можуть слугувати предметом наукової дискусії під час захисту представленої дисертаційної роботи.

Загальна оцінка дисертації, її відповідності існуючим вимогам та висновки

Дисертаційна робота Сивочки В. В. «Формування передумов інноваційного розвитку підприємств на основі інтелектуального капіталу регіону» є цілком

завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагомим теоретичне та практичне значення. За рівнем наукової новизни наведені в дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Наукові результати, що містяться в дисертації, відповідають спеціальності 051 Економіка, за якою робота подана до захисту. У дисертаційній роботі містяться раніше не захищені наукові положення.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам. Дисертаційній роботі притаманні логічність викладення матеріалу, доречне використання даних офіційної статистики, аналітичних матеріалів, даних обстежень та експертних опитувань, які підтверджують результати дослідження.

Дисертація є завершеним дослідженням, у якому вирішено важливу наукову проблему щодо формування передумов інноваційного розвитку підприємств на основі інтелектуального капіталу регіону. Результати дослідження містять наукову новизну, мають теоретичну цінність і практичну значущість. Репрезентативність результатів проведених у роботі досліджень є достатньо високою. Результати дослідження достатнім чином апробовані (використані у практичній діяльності промислових підприємств, оприлюднені на науково-практичних конференціях різного рівня, а також опубліковані у наукових фахових виданнях).

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації та висвітлені в публікаціях, що дозволяє судити про достатній рівень обґрунтування результатів дослідження.

Належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і вірогідність отриманих висновків і рекомендацій, наукова новизна, теоретико-методичне і практичне значення роботи дають підстави для висновку, що дисертаційна робота «Формування передумов інноваційного розвитку підприємств на основі інтелектуального капіталу регіону» за формальними та змістовними ознаками відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40), а її автор Сивочка Василь Васильович заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
в.о. зав. кафедри підприємництва,
логістики та менеджменту
Вінницького національного
технічного університету
Міністерства освіти і науки України

Вікторія БОКОВЕЦЬ

Вчений секретар ВНТУ
к.т.н., доцент

Інна ВІШТАК